

1830 Een uitvinding door "vlam in de pan"

waar ook Medemblick later profijt van had ...

Het was de Bennebroeker schilder van Hilten, die, omdat er 's winters geen werk was, zijn grondverven maakte voor het komend seizoen. Daartoe wreef hij pigmenten, zoals lood- en zinkwit in lijnolie met een zgn. "loper", dat was een hardstenen kegel met een vlakke onderkant op een hardstenen gladde plaat. Deze fijn gewreven grondverf deed hij in een oude schoongekookte verfbus, een zogenaamde "strijkpot". Daartoe was zijn knechtje bezig, oude verfbussen van vorig jaar met Caustic Soda te verwarmen, waardoor de bussen voor het volgend jaar weer schoon en klaar waren.

Hij was hiermede druk doende, toen plotseling de vlam in de pan sloeg. Een steekvlam was het gevolg en de jongen vloog verschrikt naar buiten. De baas hield zijn tegenwoordigheid van geest door snel een deksel te pakken en deze op de brandende bus te leggen en het vuur was gedoofd. Maar de olie was donkerbruin van kleur geworden en de baas mopperde: "Wat moet ik met die donkerbruine olie?". "Witte grondverf kan ik er niet mee maken".

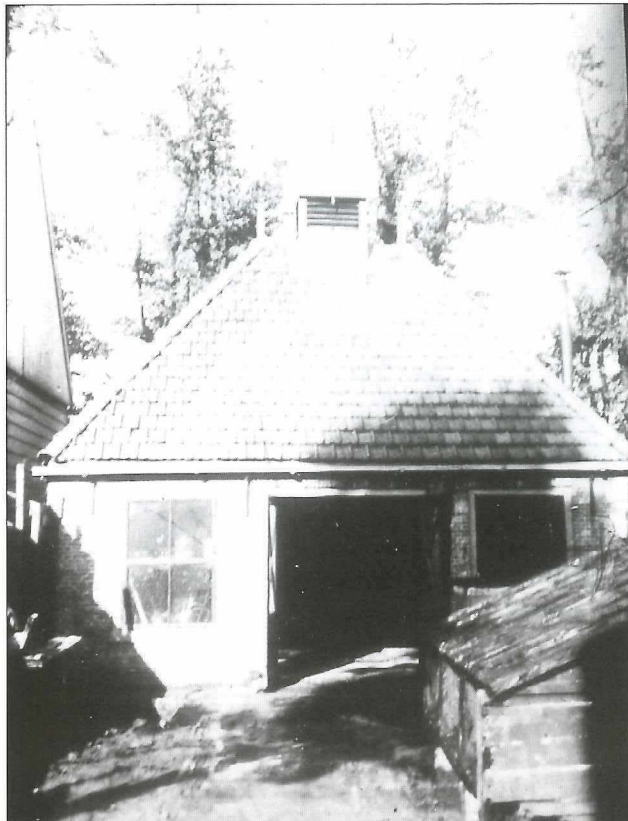
De jongen had per abuis een bus lijnolie in plaats van een bus met caustic soda op het vuur gezet. Misschien een grijze grondverf en hij wreef wat beenzwart door de witte pigmenten. Hij streek de "mislukte" grondverf op een paneel en na ruim een dag droging kwam hij tot de ontdekking dat de verf een hoge, bolle glans had.

Het was de basis van de uitvinding van het zgn. "Standwit en Standgroen". Standverven werden tot aan de oorlog overal gebruikt. Aanvankelijk noemde men de olie "Bennebroeker olie" en later Standolie.

Men ging nu lijnolie verwarmen tot de kritische temperatuur van 320°C.

Maar wat heeft dit verhaal met Medemblick te maken?

Wel, op 7 juni 1834 tekent Simon Braaff, koopman te Medemblick, een overeenkomst met Gerrit van Hilten, lakstoker en wonende in Haarlem, een 5-jarig contract bij notaris Margarethus Alewijn tot het stoken en het verkopen van standolie en verfwaren en gaan samenwerken onder de naam Braaff en van Hilten te Medemblick, waarbij ieder der vennoten het recht heeft voor de vennootschap te handelen, uitgezonderd het verkopen of bewaren van vastgoed.

Achter het pakhuis London, thans kantoor van Kool & Co, werd een lakstokerij gebouwd evenals een grote bak, afgedekt met glas. Deze werd gevuld met Russische lijnolie en eikenschors en deze liet men één jaar bleken in het zonlicht. Daarna verhitte men de olie tot 320°C, waardoor een dikke standolie ontstond.

In deze standolie werd d.m.v. potmolens hoofdzakelijk Silezisch zinkwit gemalen. Deze verf werd dan in een tank één jaar gelagerd. Daarna gevuld in een dubbelwandige ketel. De buitenkant van deze ketel werd gevuld met water met aan de zijkant een fluitje. De ketel werd boven een heet turfvuur gereden en als het fluitje floot en het water kookte, dan werd de ketel van het vuur afgereden.

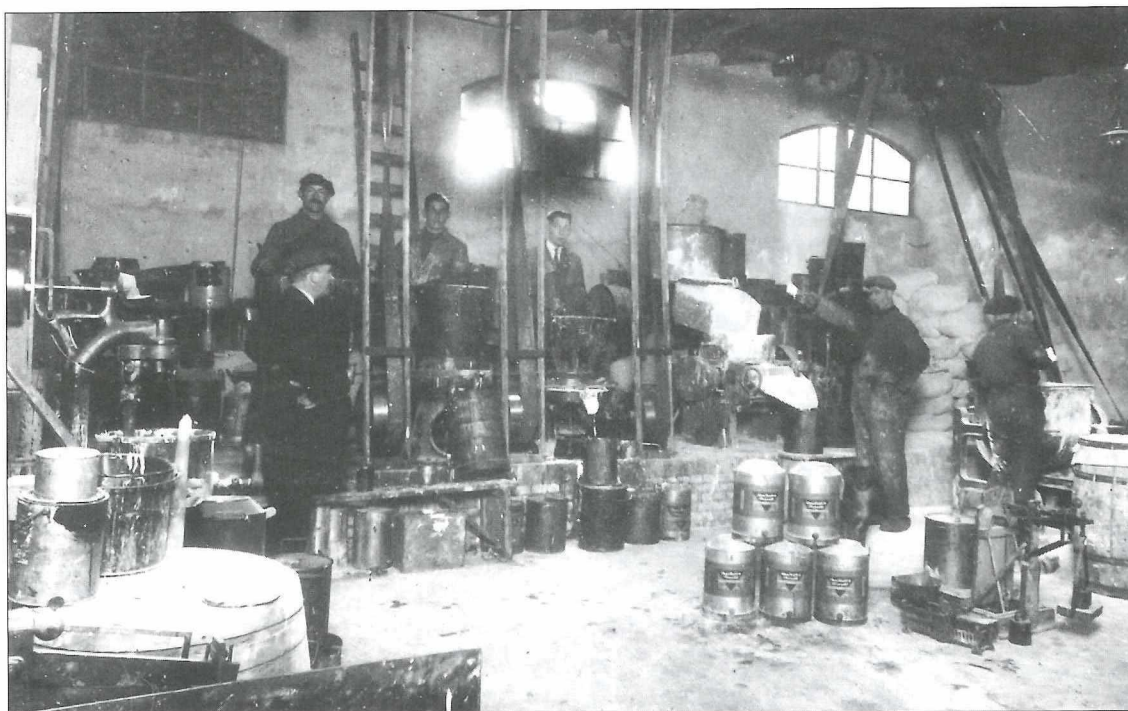
Na afkoeling weer op het vuur enz. Dit deed men de gehele dag. Daarna werd de verf in bussen afgetapt. Men had dan een hoogwaardige, glanzende lakverf. Nadeel was echter de droging. Deze duurde meestal 1 tot 2 dagen. Bij harde wind had men stof in het schilderwerk of het verregende.

De vennootschap hield slechts 5 jaar stand. Intussen wist Braaff wel hoe hij lakken en vernissen moest stoken.

De historische Lakstokerij van binnen gezien. Rechts in de hoek de standolieketel. Op de voorgrond controleert mijn vader de temperatuur van een stooksel. Deze situatie is nog steeds ongewijzigd, alleen wordt er al jaren geen standolie meer gestookt. Gestookt werd met lange turf, waarmee men de hoogste temperatuur kon bereiken.

Na 34 jaar, op 23 juni 1868, besluiten zij de vennootschap te ontbinden. Braaff wordt belast met de liquidatie voor zijn rekening en keert aan Gerrit van Hilten een bedrag uit van f 250,-- , waarbij Braaff de eigendom verkrijgt van alle goederen en gereedschappen en geen verdere verrekening van saldo's zal plaatsvinden.

Het historische interieur hetwelk nog steeds ongewijzigd is.

En, zult U zich afvragen, hoe gaat het met Braaff?

Op 27 december 1887 vindt de oprichting plaats van de Vennootschap van Koophandel Braaff en Co door Joh. Pels en Hendrik Francois v.d. Velde, kooplieden.

Maar slechts enkele dagen later, op 1 januari 1888, ontbindt Hendrik Francois v.d. Velde, koopman te Medemblik, de firma Braaff & Co en brengt Johannes Pels de pakhuizen en lakstokerij in de nieuwe firma J.B. Kroon & Co uit Amsterdam.

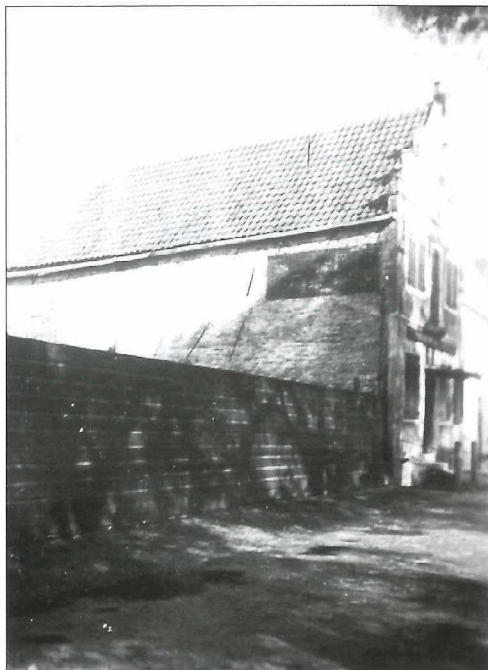
In 1917 brandt de verfabriek af. Mijn vader, Piet van Leverink, gaat later mee naar een andere lakstokerij van Kroon & Co in Wormer. Hij trouwt de dochter van Joh. Kool en koopt een huis in Wormer. Dan gaat Kool met zijn vrouw naar Wormer om hun dochter te bezoeken. Tijdens dit bezoek stelt Kool aan zijn schoonzoon voor: "Piet, jij hebt de kennis en ik heb het geld. Als ik de panden koop van Kroon & Co, dan gaan we samen verder onder de naam Kool & Co". En zó geschiedde. De verfabriek werd in 1921 herbouwd en gingen ze verder onder de naam Kool & Co.

Waar de vlam in de pan toe leidde.

Mijn vader ging in de 50-iger jaren op bezoek bij het schildersbedrijf van Van der Elst in Bennebroek. Later bleek mij, dat van der Elst een schoonzoon was van Van Hilten en woonde en werkte in de panden van Van Hilten. Mijn vader ging met v.d. Elst naar binnen om zaken te doen. Ik liep wat rond in zijn werkplaats, niet wetende, dat ik op historische grond liep, waar de vlam in de pan sloeg. Later denk je dan: "Was ik maar mee naar binnen gegaan. Misschien praatten ze wel over vroeger". Maar mijn vader heeft daar nooit iets over verteld.

Mijn oom Djurre Kool vertelde mij daar later over en ik trok dat verhaal in twijfel, totdat ik later in een vakboek daar literatuur over aan trof (C.P. van Hoek-"Schildersmaterialen 1917").

Om meer te weten informeerde ik bij de Oudheidkundige Vereniging in Bennebroek. Sprak de voorzitter en vroeg hem of hij mij meer kon vertellen over "Bennebroeker olie". Aan de andere kant van de lijn werd het stil, totdat de voorzitter mij zei: "Ik ken wel Haarlemmer olie, maar geen Bennebroeker olie!".

Het wapen van Van der Elst.

In het oude woonhuis van Van Hilten was op het raam het wapen van Van Hilten en op het andere raam het wapen van Van der Elst geschilderd. Ik belde aan en vroeg aan de bewoner of ik de ramen van binnenuit mocht fotograferen, echter werd dat geweigerd.

Ik heb toen foto's van de buitenkant gemaakt, maar dat stond in spiegelschrift. Heb de negatieven omgedraaid en laten afdrukken en zó heb ik toch de originele foto's!

Het historische pand staat aan de Binnenweg 10 te Bennebroek en we vinden daar in 1805 Bruyn van Hilten, van beroep schilder (Mr. J.W. Groesbeek – "Bennebroek, beeld van een dorpsgemeenschap"). Hij kocht dit pand uit 1663 voor slechts f 200,-- van Jan v.d. Werf uit Amsterdam, terwijl de vorige eigenaar het voor f 1000,-- aan Jan v.d. Werf had verkocht!
Bruyn van Hilten schilderde rijtuigen en panden van vermogende eigenaren uit de omgeving.

Het wapen van Van Hilten.

Het pand aan de Binnenweg 10 te Bennebroek.

Nu, in 2005, staat het pand te koop voor € 1.250.000,--.

JvL